

CIVILNO DRUŠTVO PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA *ULOGE, METODE I PRAKSE*

FILIP STOJANOVIĆ

BCSP Belgrade Centre
for Security Policy

septembar 2020.

CIVILNO DRUŠTVO PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA *ULOGE, METODE I PRAKSE*

FILIP STOJANOVIĆ

BCSP Belgrade Centre
for Security Policy

septembar 2020.

CIVILNO DRUŠTVO PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA: **ULOGE, METODE I PRAKSE**

Izdavač

Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCSP)

Adresa: Đure Jakšića 6/5, Beograd, Srbija

Web strana: www.bezbednost.org

Email: office@bezbednost.org

Autor

Filip Stojanović

Urednik

Saša Đorđević

Pregledala

Bojana Selaković

Lektor

Alisa Koljenšić Radić

Dizajn i prelom

Srđan Ilić

Odricanje od odgovornosti

Mišljenja iskazana u ovoj publikaciji ne odražavaju mišljenja Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu, Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država ili njihovih partnera.

Beograd, septembar 2020.

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy
A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norwegian Embassy
Belgrade

Publikaciju je finansijski pomogao Balkanski fond za demokratiju, projekat Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država i Ambasade Kraljevine Norveške u Beogradu.

SAŽETAK

Civilno društvo obuhvata različite aktere, grupe, nevladine organizacije i organizacije u okviru zajednice, istraživačke novinare i članove think-tank-ova. Njegov cilj je pozivanje vlada na odgovornost putem istraživanja, zastupanja, zaštite, podrške ili mobilizacije građana. Kako se vlade i sistemi krivičnog pravosuđa uglavnom oslanjaju na prakse kontrolisanja kriminala, civilno društvo je važan i relevantan akter u borbi protiv organizovanog kriminala. Bolja borba protiv organizovanog kriminala zahteva ponovno usmeravanje pažnje na žrtve i prestupnike, kao i procenu institucionalnog odgovora (gde civilno društvo može da pomogne). Ponovno usmeravanje pažnje je posebno značajno za Zapadnobalkansku šestorku, tranzitnu regiju za ilegalne aktivnosti, čiji delovi se trenutno suočavaju sa nazadovanjem demokratije.

Međunarodni zakonodavni okvir ne prepoznaje adekvatno važnost civilnog društva u borbi protiv organizovanog kriminala i ne predviđa njegovu potpunu uključenost. Kao posledica toga, naponi civilnog društva da postigne napredak u borbi protiv organizovanog kriminala i izgradi snažne i stabilne kanale komunikacije za ključne zainteresovane strane u javnom i privatnom sektoru ostaju upitni. Stoga se civilno društvo zalaže za reviziju postojećeg međunarodnog zakonodavnog okvira.

Civilno društvo igra dve glavne uloge u suočavanju sa problemima organizovanog kriminala. Veoma je korisno u razotkrivanju nelegalnih aktivnosti organizovanog kriminala i može da služi kao podrška naporima krivičnog pravosuđa i reformama u borbi protiv organizovanog kriminala. Međutim, izazov je u činjenici da je većina organizacija civilnog društva specijalizovana ili usredsređena na određeno područje organizovanog kriminala. One takođe zavise od situacije u državi i dostupnosti donatorskih sredstava. S druge strane, civilno društvo može da poveže relevantne institucije i privatni sektor u borbi protiv organizovanog kriminala.

Civilnom društvu na raspolaganju je pet metoda: 1) nezavisni monitoring, procena ili istraživanje konkretnih slučajeva organizovanog kriminala, njegovih oblika i institucionalnog odgovora na njih, 2) podizanje javne svesti i edukacija građana o problemima koji se tiču organizovanog kriminala, 3) pomoć ili pružanje usluga ugroženim pojedincima i rizičnim grupama, 4) umrežavanje relevantnih zainteresovanih strana i 5) zalaganje za rešenja ili održavanje stalnog pritiska na institucije.

Istraživanje i aktivnosti koje obuhvataju istragu institucionalnih odgovora ili specifičnih slučajeva organizovanog kriminala označeni su kao neki od najboljih primera uključivanja civilnog društva. Zahvaljujući aktivizmu civilnog društva, organizovanim kriminalnim grupama se ponekad sudi u nacionalnim sudovima. Aktivnosti zasnovane na uslugama, poput podrške žrtvama, su posebno važne i uspešne. Uspostavljanje mreže koja uključuje aktiviste civilnog društva, kriminologe iz akademske zajednice i lokalnu zajednicu je još jedan važan mehanizam borbe protiv organizovanog kriminala.

Kohezivne aktivnosti civilnog društva na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou su elementi potrebni za udruživanje vlasti, praktičara i aktivista s ciljem kulturnog blagostanja društva. Organizacije civilnog društva mogu doprineti reformi trenutnih institucionalnih mehanizama odgovora na aktivnosti OK širom sveta i delovati kao kulturni, ekonomski i društveni akteri promene u borbi protiv organizovanog kriminala.

SADRŽAJ

SAŽETAK	5
LISTA SKRAĆENICA	7
1. UVOD	9
2. uloge CIVILnog društva u borbi protiv kriminala	11
Zakonska ograničenja	11
Razotkrivanje štete	12
Građenje mostova	13
Dominantni izazovi	14
3. METODE i PRAKSE CIVILNOG DRUŠTVA U BORBI PROTIV KRIMINALA	15
Istraga	15
Podizanje svesti	16
Podrška	17
Umrežavanje	17
Zastupanje	18
4. ZAKLJUČAK	20
5. PREPORUKE	21
Civilno društvo	21
Nacionalni organi vlasti	21
Međunarodna zajednica	22
Privatni sektor	22
BIBLIOGRAFIJA	23

LISTA SKRAĆENICA

ALAS	America Latina Alternativa Social
CHANCE	Civilni centar protiv organizovanog kriminala u Evropi
OCD	Oganizacije civilnog društva
EU	Evropska unija
GI-TOC	Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala
OK	Organizovani kriminal
OKG	Organizovane kriminalne grupe
SELEC	Jugoistočni evropski centar za sprovođenje zakona
SOCTA	EU Procena pretnje od teškog i organizovanog kriminala
UN	Ujedinjene nacije
UNCAC	Konvencija Ujedinjenih nacija protiv korupcije
UNODC	Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal
UNTOC	Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organizovanog kriminala
UPR	Univerzalna periodična procena
WB6	Zapadnobalkanska šestorka

1. UVOD

Zapadnobalkanska šestorka (WB6) je politički neologizam koji se koristi za opisivanje Albanije, Bosne i Hercegovine, Kosova, Severne Makedonije, Crne Gore i Srbije u kontekstu proširenja Evropske unije (EU) s ciljem uključivanja Istočne Evrope, područja gde se WB6 geografski nalaze. Većina zemalja WB6 ima zajedničku istoriju, koja je rezultirala zajedničkim problemima. Organizovani kriminal (OK) jedan je od najvećih izazova, što je ilustrovano činjenicom da je taj region geografski lociran između Avganistana, najvećeg svetskog proizvođača opijuma i Centralne Evrope, najvećeg tržišta heroina (UNODC, 2015).

Posle raspada Jugoslavije devedesetih godina prošlog veka, mnogi unutrašnji problemi koji su postojali između šest bivših republika ostali su nerešeni (Glenny, 2012, str. 634-706), praćeni potom "godinama nedovoljnog ulaganja, oslabljenim institucijama i nepovoljnim poslovnim okruženjem" (Sanfey and Milatović, 2018). Kao rezultat neadekvatno zaštićenih prava vlasništva, lokalnih prilika za zaposlenje i krhkosti država, tokom prve dve decenije 21. veka, WB6 su postale plodno tle za organizovani kriminal (Dobovšek, 2006).

Sam region se prvenstveno smatra tranzitnom zonom za aktivnosti OK ili "prolaz OK ka Evropi" (Andreas, 2004, str. 48). Pošto povezuje nelegalne trafiking koridore Avganistana sa velikim tržištima u Rusiji i Centralnoj Evropi (UNODC, 2014, str. 35), "Balkanska ruta" je važna putanja, savršena za aktivnosti kriminalnih grupa u regionu. Organizovane kriminalne grupe (OKG) deluju duž "Balkanske rute" (UNODC, 2015, str. 17-21), dok glavni gradovi, luke i granični prelazi predstavljaju glavna "žarišta" njihovih aktivnosti (GI-TOC, 2019, str. 8-27). Jugoistočni evropski centar za sprovođenje zakona (SELEC) procenjuje da OKG imaju kapacitete da se umrežavaju, angažuju članove, uspostavljaju kontakte sa dobavljačima i proizvođačima u izvornim zemljama i razvijaju sofisticirane alate za obavljanje nelegalnih aktivnosti OK (SELEC, 2018).

Nedostatak nadzora i kontrolnih mehanizama država i civilnog društva u WB6 jedan je od glavnih razloga tako razvijene aktivnosti OK (Buscaglia i Van Dijk, 2003). Sistemska korupcija – vid zajedničkog poslovnog odnosa između državnih struktura i kriminalnih grupa – dodatno komplikuje borbu protiv OK u regionu. UNODC (2013, str. 7) naglašava da korupcija ima veliki uticaj na aktivnosti OK u WB6. Iako je borba protiv OK jedan od najvažnijih prioriteta nacionalnih vlada WB6, organizacije civilnog društva (OCD)¹ su veoma malo iskorišćene kao partneri u toj borbi.

Cilj ove studije je da identifikuje, objasni i elaborira uloge, funkcije i prakse OCD u borbi protiv OK na globalnom, regionalnom i lokalnom nivou. Studija takođe ima za cilj da informiše zainteresovane nacionalne i regionalne zainteresovane strane o tome kako i zašto uključenosť OCD u oblasti borbe protiv OK može da napravi razliku, uz predstavljanje prednosti takvog pristupa svim relevantnim akterima. Glavni cilj studije je da predstavi modalitete angažovanja civilnog društva u borbi protiv OK i podstakne komplementarne

¹ Organizacije civilnog društva često se nazivaju "trećim sektorom", "socijalnim sektorom" ili "zemljom dobrovoljaca". Obuhvataju niz različitih aktera, ciljeva za koje se zalažu, grupa, medija i nevladinih organizacija kojima je cilj da pozivaju vlade na odgovornost putem istraživanja i zastupanja, promovišu transparentnost, štite ljudska prava ili mobilizuju angažovanje građana.

napore u WB6. Zamišljena je kao početni korak u istraživanju postojeće borbe protiv OK i delovanja OCD u WB6, a 2020. će je sprovesti Balkanska bezbednosna platforma.²

Metodologija je obuhvatala desk istraživanje i pet intervjua sa predstavnicima OCD i stručnjacima koji prate aktivnosti OK. Desk istraživanje je uključivalo izuzetno relevantne akademske članke objavljene u najcitiranijim međunarodnim časopisima, dok su sekundarni izvori obuhvatali dokumenta Ujedinjenih nacija (UN), izveštaje drugih međunarodnih organizacija, studije, dokumente o politikama i zvanične veb strane OCD koje se bave različitim oblicima OK.

Desk istraživanje dopunjeno je sa pet onlajn intervjua (tri putem Skype-a i dva putem e-maila). Intervjui su bili zasnovani na polustrukturiranom upitniku koji je obuhvatao tri glavne oblasti: 1) profil date OCD, 2) saradnja između OCD i zvaničnih vlasti na nacionalnom i međunarodnom nivou i 3) izazovi sa kojima se OCD suočavaju u borbi sa problemima OK. Neka pitanja su imala jedan ili više pododeljaka, koji su korišćeni samo ako ispitanik nije uspeo u potpunosti da odgovori na glavno pitanje.

Skype intervjui su obavljani sa Uglješom Zvekićom (višim savetnikom u GI-TOC),³ Fabijenom Zilom (Fabian Zhilla) (stručnjakom u oblasti OK iz GI-TOC)⁴ i Đulijom Baruco (Giulia Baruzzo) (višim zvaničnikom Međunarodnog odeljenja LIBERA)⁵. E-mail intervjui su obavljani sa Težal Jesrani (Tejal Jesrani) (istraživačem u UNODC, čiji stavovi predstavljeni u ovoj studiji ne odražavaju mišljenja Ujedinjenih nacija ili UNODC)⁶ i Lukasom Manhomom (Lucas Manjon) (predstavnikom ALAS)⁷.

Studija se sastoji od pet poglavlja. Prvo poglavlje, koji sledi nakon uvoda, bavi se ključnim ulogama OCD u rešavanju problema OK. Sledeće poglavlje opisuje pet glavnih metoda koje OCD koriste u borbi protiv kriminala, uključujući najbolje prakse i zaključke. Preporuke su predstavljene na kraju studije.

2 Balkanska platforma za bezbednost (BSP) je mreža civilnog društva iz WB6 specijalizovana za bezbednosna pitanja. Trenutni partneri BSP saraduju već skoro celu deceniju. Tu spadaju: 1) Institut za demokratiju i medijaciju (IDM) – Albanija, 2) Centar za sigurnosne studije (CSS) – Bosna i Hercegovina, 3) Kosovski Centar za sigurnosne studije (KCSS) – Kosovo, 4) Institut alternativa (IA) – Crna Gora, 5) Eurothink – Centar za evropske strategije – Severna Makedonija i 6) Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCSP) – Srbija.

3 Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) dala je platformu za promociju više debata i inovativnih pristupa kao kamena temeljaca inkluzivne globalne strategije protiv organizovanog kriminala. Zvanična veb strana: <https://globalinitiative.net/>

4 Ibid.

5 LIBERA je italijansko udruženje koje promovise aktivnosti na terenu i različite vrste protesta protiv mafije, organizovanog kriminala u Italiji i organizovanog kriminala uopšte. Zvanična veb strana: <https://www.libera.it/>

6 Kancelarija Ujedinjenih nacija za drogu i kriminal (UNODC) je agencija Ujedinjenih nacija posvećena dostizanju zdravlja, bezbednosti i pravde za sve tako što se bori protiv tih problema i promovise mir i održivo blagostanje nasuprot njima. Zvanična veb strana: <https://www.unodc.org/>

7 América Latina Alternativa Social (ALAS) je mreža civilnog društva posvećena promovisanju socijalne pravde, mira, borbi protiv zloupotrebe ljudskih prava, nekažnjavanja i organizovanog kriminala u Latinskoj Americi. Zvanična veb strana: <http://www.red-alas.net/>

2. ULOGE CIVILNOG DRUŠTVA U BORBI PROTIV KRIMINALA

Zakonska ograničenja

Međunarodni zakonodavni okvir ne prepoznaje adekvatno važnost OCD u borbi protiv OK. Najvažnija međunarodna pravna dokumenta koja se odnose na borbu protiv OK i korupcije – Konvencija UN iz 2003. protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNTOC) i Konvencija UN iz 2005. protiv korupcije (UNCAC) – ne navode detaljne instrumente za delovanje OCD protiv OK; ali prepoznaju OCD kao aktere u borbi protiv OK.⁸ Pored toga, Okvirna odluka Evropskog saveta iz 2008. o borbi protiv organizovanog kriminala ne sadrži nijednu odredbu vezanu za ulogu civilnog društva u borbi protiv OK. To ostavlja prostora vladama da budu fleksibilne i u stanju da brzo odgovore na tržišta koja se menjaju u kontekstu nelegalnih aktivnosti OK.⁹

Zvekić (GI-TOC, 2018) je objasnio da u obe konvencije, UNTOC i UNCAC, postoji očekivanje da civilno društvo bude angažovano u sprečavanju organizovanog kriminala i korupcije, ali ne predviđaju potpuno uključivanje civilnog društva u proces procene. Kontradikcija je očigledna.

Nedostatak odgovarajućeg međunarodnog pravnog okvira za angažovanje OCD protiv OK nije problem samo po sebi; međutim, bez standardne definicije uloga i funkcija OCD u borbi protiv OK i zajedničkog razumevanja toga šta OK predstavlja na globalnom nivou (Finckenauer, 2005), naponi da se učini napredak u borbi protiv OK i izgradnja stabilnih kanala koordinacije i komunikacija između različitih aktera u borbi protiv OK na regionalnom i nacionalnom nivou imaju tendenciju da postanu upitni.

Situacija opisana iznad primorala je civilno društvo da se založi za reviziju postojećeg međunarodnog zakonodavnog okvira koji se odnosi na definiciju OK i ulogu OCD. Pojedini kritičari čak nazivaju ove konvencije “ideološkim objavama”, zbog toga što ne predviđaju zakonodavne odredbe ili mehanizme kojima bi se civilnom društvu omogućilo da deluje protiv OK te su stoga samo “mrtvo slovo na papiru” kad je u pitanju uloga OCD u borbi protiv OK (GI-TOC, 2018).

“Jedan od naših [LIBERA] predloga je nova platforma, koju bi uspostavile Evropska komisija i OCD koje se bave tim pitanjima, poput one već uspostavljene za trgovinu drogom”.¹⁰

Na primer, politička agenda Civilnog centra protiv organizovanog kriminala u Evropi (CHANCE) nedavno je zahtevala (2019, str. 4) da Okvirna odluka Evropskog saveta iz 2008. bude zamenjena novom, koja bi “uzela u obzir nove ‘razvoje u društvu i sudskoj praksi, u skladu sa novom zajedničkom definicijom tog fenomena”. Pored potrebe za definisanjem OK, CHANCE inicijativa takođe naglašava potrebu za jačanjem saradnje

8 Tačnije, u UN konvencijama i protokolima postoji svega nekoliko članova u kojima se civilno društvo pominje u kontekstu relevantne uloge u borbi protiv OK: Član 6 (str. 44), Član 9 (str. 46), Član 10 (str. 47), Član 14 (str. 61) (UNODC 2004a).

9 Tejal Jesrani (Istraživač u UNODC), intervju obavljen 28. aprila 2020. Stavovi sagovornika ne odražavaju stavove Ujedinjenih nacija ili UNODC.

10 Giulia Baruzzo (Viši službenik u Međunarodnom odeljenju LIBERA, Rim), intervju obavljen 16. aprila 2020.

između država članica, evropskih institucija i agencija, kao i za uključivanjem privatnog sektora i civilnog društva u borbu protiv OK. Druga preporuka iz političke agende je upravo direktna saradnja između civilnog društva i institucija EU u borbi protiv OK:

- Uspostavljanje stalnog foruma civilnog društva o organizovanom kriminalu, između Evropske komisije i evropskog civilnog društva, poput onog koji već postoji i odnosi se na politike u borbi protiv trgovine drogom;
- Jačanje CRIM komisije Evropskog parlamenta kao nadzornog tela za primenu relevantnog zakonodavstva i promotera integrisane i globalne strategije protiv kriminalnih sistema i povezanih aktivnosti kao što su korupcija i pranje novca;
- Uspostavljanje nacionalnih opservatorija za organizovani kriminal, koje će promovisati civilno društvo u saradnji sa akademskim institucijama i javnim organima i kojima će se podsticati obuka specijalizovanih operatera u borbi protiv kriminala, korupcije i pranja novca (CHANCE, 2019, str. 4).

Potreba za revizijom zakonodavnog okvira i konteksta OK prouzrokovani su prirodom OK koja se vremenom promenila i podstaknuti ogromnim iskustvom OCD koje se bave monitoringom nelegalnih aktivnosti OK.¹¹

Razotkrivanje štete

Civilno društvo (posebno novinari istraživači) veoma je korisno u razotkrivanju nelegalnih aktivnosti OK i može da služi kao podrška naporu i reformama krivičnog pravosuđa u borbi protiv OK. Međutim, u domenu borbe protiv OK, većina OCD specijalizovale su se samo za jednu posebnu oblast organizovanog kriminala. Takođe su zavisne od situacije u zemlji i raspoloživosti donatorskih sredstava. To vodi do parcijalnog pristupa civilnog društva organizovanom kriminalu, gde je mali broj grupa u stanju da prenosi poruke o organizovanom kriminalu *kao celini*.¹²

“Pripadnici OCD su ljudi koji mogu da donesu promene, razotkriju loše ponašanje i uspostave ono koje je dobro.”¹³ Mnogi stručnjaci u oblasti organizovanog kriminala slažu se da je nedostatak komponente civilnog društva bio veoma važan faktor u nastanku i delovanju mafije u Italiji. Pojava nasilja i atentati na italijanske sudije i tužioce koje je sprovodila mafija tokom osamdesetih i devedesetih godina prošlog veka obeleženi su kao početak njenog postepenog povlačenja (Picarelli, 2008, str. 491), čime je ostavljeno više prostora za manevre OCD i jačanje njihovih odnosa sa drugim mehanizmima kontrole koji su korišćeni za sprečavanje nelegalnih aktivnosti OK”.

Potreban je sveobuhvatan pristup OK ako OCD žele da dobiju veći uticaj na sva relevantna pitanja povezana sa OK. Na nacionalnom nivou, treba da imaju u vidu da borba protiv OK nije prioritet u vreme kada se države bave pitanjima sopstvene bezbednosti. Naime, poslednjih nekoliko godina, borba protiv OK – posebno korupcija i pranje novca – nisu

11 Giulia Baruzzo (Viši službenik u Međunarodnom odeljenju LIBERA, Rim), intervju obavljen 16. aprila 2020.

12 Tejal Jesrani (Istraživač u UNODC), intervju obavljen 28. aprila 2020. Stavovi sagovornika ne odražavaju stavove Ujedinjenih nacija ili UNODC.

13 Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020.

bile prvi prioritet bilo nacionalnih bilo evropskih institucija zbog toga što su i pojedinačne države i EU smatrale važnijim pitanja kao što su terorizam, nelegalna migracija, radikalizacija i trgovina ljudima. U tom kontekstu, OCD imaju priliku da uspostave agendu nacionalne bezbednosti izvan ovih pitanja globalne bezbednosti i u središte postavte teme koje su od stvarnog lokalnog interesa kao što su korupcija i pranje novca.¹⁴ Jedan od razloga za ovakvu situaciju je promenljiva priroda OK, gde su određene manje vidljive i suptilnije forme zamenile prethodne nasilne tipove OK koje su ranije privlačile pažnju nacionalnih vlasti. Ovaj proces menjanja prirode OK nazvan je “kriza identiteta” OK.¹⁵ Stoga je razumevanje konteksta u kome se odigravaju suptilne forme OK takođe od velike važnosti.

Gradenje mostova

Civilno društvo može da poveže relevantne institucije i privatni sektor u borbi protiv OK. Interes preduzeća usmeren je na umanjeње posledica OK i njegovu eliminaciju sa slobodnog tržišta, gde zauzima prostor koji je potreban za sopstvene (legalne) aktivnosti preduzeća.¹⁶ Profit tako može da se posmatra kao osnovni motiv za uključivanje privatnog sektora u borbu protiv OK. U ovom kontekstu, saradnja između OCD, nacionalnih organa i privatnog sektora se može postići korišćenjem relevantnih metoda OCD kao što su zalaganje za potrebu uključivanja privatnog sektora, umrežavanje glavnih zainteresovanih strana i podizanje javne svesti o sveukupnoj štetnoj prirodi aktivnosti OK. Naravno, uspeh ove saradnje će umnogome zavisiti od profila konkretnih istraživača i OCD, njihove reputacije i nivoa profesionalizma, metodologije koja se koristi i fenomena koji se proučavaju,¹⁷ kao i od stepena demokratizacije određene države,¹⁸ što bi učinilo ovu vrstu saradnje specifičnom od slučaja do slučaja.

“OCD treba da grade mostove sa institucijama koje usvajaju politike.”¹⁹

Osim što se posmatra kao instrument izgradnje mostova između nacionalnih vlasti i privatnih preduzeća, OCD se takođe smatraju važnim faktorom podrške kada je reč o sprečavanju i suzbijanju nelegalnih aktivnosti OK u saradnji sa državom. Naime, OCD nemaju samo posredničku ulogu u povezivanju različitih zainteresovanih strana već i aktivnu u smislu saradnje sa državnim institucijama. Najčešći oblik aktivnog angažovanja OCD je pružanje podrške žrtvama kriminala u različitim oblastima – od nuđenja pravnih saveta i socijalne podrške, do pružanja utočišta i bezbednosti žrtvama trafikinga. Stoga, “izgradnja mostova” zahteva da OCD ne samo imaju volju da se bore protiv aktivnosti OK, već i da državne institucije budu spremne da prepoznaju ovu bitnu ulogu OCD.

14 Giulia Baruzzo (Viši službenik u Međunarodnom odeljenju LIBERA, Rim), intervju obavljen 16. aprila 2020.

15 Tejal Jesrani (Istraživač u UNODC), intervju obavljen 28. aprila 2020. Stavovi sagovornika ne odražavaju stavove Ujedinjenih nacija ili UNODC.

16 Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020.

17 Tejal Jesrani (Istraživač u UNODC), intervju obavljen 28. aprila 2020. Stavovi sagovornika ne odražavaju stavove Ujedinjenih nacija ili UNODC.

18 Uglješa Zvekić (Viši savetnik u GI-TOC, Rim), intervju obavljen 6. aprila 2020.

19 Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020.

Dominantni izazovi

Organizacije civilnog društva suočavaju se sa izazovima u borbi protiv OK pošto nisu sve iste u smislu razvoja, reputacije i kvaliteta rada. Stoga, imaju različit uticaj na vlade i organe vlasti. Ovaj problem nije jedinstven samo za WB6. Sagovornik iz GI-TOC izjavio je da je na međunarodnom nivou, tj. nivou UN, vidljiva podela između (nekoliko) država koje su zainteresovane za borbu protiv OK i koje imaju pozitivan stav prema OCD angažovanim u ovoj oblasti i ostalih koje ne uključuju OCD u takve aktivnosti.²⁰

Pitanja bezbednosti predstavljaju izazov za mnoge aktiviste i civilne organizacije koje se bave OK. Gore navedena situacija postaje još očiglednija u kontekstu napada na OCD, posebno kada je u pitanju OK koji je sam po sebi veoma osetljiva tema. OCD imaju specifičnu poziciju u WB6. Negativan stav vlasti prema ovim organizacijama, često povezan sa nepoverenjem kako vlade tako i građana (BCSDN, 2019) doveo je do nedovoljnog učešća OCD u borbi protiv OK. Njihov više nego kritičan stav prema vladi i nacionalnim organima vlasti takođe bi mogao biti jedan od značajnih faktora koji su doveli do njihovog nepovoljnog položaja. Podela medija na one koji favorizuju i one koji se protive radu nekih OCD, kao i duboka polarizacija društva u ovom kontekstu, takođe je doprinela složenom položaju određenih OCD u društvu.

Ovi faktori, u kombinaciji sa nedostatkom transparentnosti, osećanjem straha i rizicima,²¹ doveli su do pogoršanog položaja OCD u borbi protiv OK, što, u većini slučajeva, rezultira njihovom sporednom ulogom. Stoga je problem sistematičnije prirode. Naime, bez državne podrške u razvoju civilnog društva i njegovih organizacija nije moguće uključiti OCD u mnoge aspekte društvenog života. Jedan od njih je borba protiv OK.

²⁰ Ibid.

²¹ Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020.

3. METODE I PRAKSE CIVILNOG DRUŠTVA U BORBI PROTIV KRIMINALA

Metode civilnog društva za rešavanje problema OK su: 1) nezavistan monitoring, procena ili istraživanje konkretnih slučajeva OK, oblika OK i institucionalnog odgovora na iste, 2) podizanje javne svesti i edukacija građana o problemima koje izaziva OK, 3) pomoć ili pružanje usluga pojedincima i grupama koje su ranjive ili pod rizikom, 4) umrežavanje relevantnih zainteresovanih strana koje se bore protiv OK i 5) zastupanje rešenja u borbi protiv OK ili održavanje stalnog pritiska na institucije.

Istraga

Istražne i istraživačke aktivnosti u vezi sa institucionalnim odgovorima ili specifičnim slučajevima i oblicima OK – trgovina narkoticima ili ljudima, ilegalna trgovina oružjem ili nasilje OKG – označeni su kao dobri primeri aktivnih i vidljivih metoda civilnog društva u rešavanju problema organizovanog kriminala.²² Tačnije, izraženi aktivizam OCD i istraživačkih novinara u razotkrivanju veze između OK i viših političkih slojeva i prisustvo njihovih predstavnika u medijima smatraju se nekim od najvidljivijih i najglasnijih praksa u borbi protiv OK.

Za razliku od istraživačkog novinarstva, koje se oslanja na činjenice i dokaze prilikom obelodanjivanja istine, istraživanje specifičnih oblika OK izgrađeno je na sveouhvatnijem uvidu i zasnovano pretežno na literaturi, bazama podataka i razgovorima sa relevantnim stručnjacima. Korišćenje neverovatnih količina javno dostupnih podataka i informacija doprinosi kapacitetima OCD za otkrivanje oblika OK u slučajevima koji su pod istragom, na taj način stavljajući pritisak na vlade da delaju.²³

“Nemoguće je boriti se protiv nečega što ne možete da vidite. Trenutna količina podataka i analiza organizovanog kriminala krije njenu sveprisutnost iza drugih formi kriminala.”²⁴

Međutim, istraživačke i istražne metode je teško primeniti u WB6 zbog nedostatka transparentnosti vlada. Napravljene su neki pozitivni koraci ka postizanju otvorenog pristupa, ali proces je na nezavidnom nivou i još uvek veoma spor (UNODC, 2017). Drugi problem leži u statističkom upravljanju slučajevima OK u sistemima krivičnog pravosuđa i njihovom uticaju na razumevanje samog fenomena.²⁵ Na primer, u Srbiji je teško pratiti suđenja kroz sistem policija-tužilaštvo-sud zbog različitih baza podataka koje se koriste. Ovaj problem postoji i na regionalnom nivou gde nedostaje konsolidovana metodologija prikupljanja podataka, čuvanja podataka i izveštavanja. Takođe postoje bezbednosni rizici za istraživače i novinare, posebno u zemljama sa nerazvijenom demokratijom i društvima koja imaju negativan stav prema određenim OCD – obično onima koji su glasni kada su kritike u pitanju. U tom kontekstu, pretnje istraživačima OK i novinarima nisu retka pojava.²⁶

22 Uglješa Zvekić (Viši savetnik u GI-TOC, Rim), intervju obavljen 6. aprila 2020.

23 Tejal Jesrani (Istraživač u UNODC), intervju obavljen 28. aprila 2020. Stavovi sagovornika ne odražavaju stavove Ujedinjenih nacija ili UNODC.

24 Ibid.

25 Ibid.

26 Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020; Lucas Manjon (Predstavnik ALAS, grad Buenos Aires), intervju obavljen 29. aprila 2020.

Suđenja za organizovani kriminal su još jedna posledica aktivnosti OCD u borbi protiv OK. Na primer, OCD poput LIBERA ili ALAS mogu se pohvaliti zavidnim brojem slučajeva OK koje su dovele do suda. Iako je LIBERA imala više od 25 takvih slučajeva, ALAS je sproveo skoro 400 sudskih istraga.²⁷ Iako ova suđenja mogu trajati nekoliko godina, oni su dobri primeri aktivizma OCD koji se materijalizovao u praksi borbe protiv OK.

Još jedan dobar primer uticaja civilnog društva povezan je sa putem koji je jedna osoba prešla od istraživača do donošenja odluka. Naime, dva albanska istraživača objavila su studiju o OK (Zhilla, Lamallari, 2017). Sagovornik kaže da je, nakon što je studija završena, jedan od autora – Besfort Lamalari – pozvan da postane zamenik albanskog ministra unutrašnjih poslova. Za njega je to predstavljalo šansu da sprovede i zalaže se za neke od preporuka i da unapredi odnose između vlasti i civilnog društva i on je tu šansu iskoristio.²⁸

Podizanje svesti

Istražna metoda je efikasnija ako je povezana sa razotkrivanjem negativnih posledica nelegalnih aktivnosti OK i štete koju one nanose društvu. Shvatajući 'podizanje svesti' kao proces čiji je cilj da informiše i edukuje ljude o OK, akteri podizanja svesti treba da budu sveprisutni i stalno posvećeni razotkrivanju nelegalnih aktivnosti OK. Jedan od trenutnih primera podizanja svesti u Srbiji je razvila istražna organizacija Mreža za izveštavanje o kriminalu i korupciji (KRIK). Prisustvom u konvencionalnim i društvenim medijima, njihove istraživačke aktivnosti nesumnjivo podižu javnu svest o sveprisutnosti OK u WB6 osim toga što razotkrivaju kriminalne aktivnosti i njihovu povezanost sa državnim vlastima. U poslednjih nekoliko istraživačkih priča, novinari KRIK-a pokazali su kako aktivnosti OK u WB6 dovode do negativnih posledica kao što su korupcija, osećanje nesigurnosti, odsustvo demokratije, socijalni nemiri i nepoverenje u državne vlasti.²⁹

Još jedan dobar primer podizanja javne svesti su takozvane anti-mafija inicijative koje utiču na svakodnevni život evropskih građana. Na primer, italijanska organizacija civilnog društva dodaje na proizvode oznaku anti-mafija (Burkett, 2009) i 'Mafija? Ne, hvala!' Inicijativa u Nemačkoj (Scarabelli, 2013) ohrabruju male preduzetnike da odbiju bilo kakva zastrašivanja mafije i dignu svoj glas i izjave da nemaju nikakve veze sa OK. Međutim, iako su ove kratkoročne projektne aktivnosti dobri primeri za podizanje javne svesti, treba razumeti da samo kontinuirano podizanje svesti može da proizvede dugoročne efekte u borbi protiv OK.

27 Giulia Baruzzo (Viši službenik u Međunarodnom odeljenju LIBERA, Rim), intervju obavljen 16. aprila 2020; Lucas Manjon (Predstavnik ALAS, grad Buenos Aires), intervju obavljen 29. aprila 2020.

28 Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020.

29 Mreža za izveštavanje o kriminalu i korupciji (KRIK) je neprofitna organizacija osnovana radi unapređenja istraživačkog novinarstva u Srbiji. Organizaciju je osnovao tim novinara koji se godinama bave razotkrivanjem kriminala i korupcije i koji su za svoj rad dobili mnoge nagrade. Zvanična veb strana: www.krik.rs/en/

Podrška

Aktivnosti zasnovane na uslugama pokazale su se kao posebno važne i uspješne u ublažavanju štete nastale usled nelegalnih aktivnosti OK. Pružaoci usluga koji sa lokalnim zajednicama pokušavaju da rehabilituju i integrišu mlade ljude izložene OK (poput OCD koje rade sa žrtvama trgovine ljudima i migrantima ili onih koje pružaju pomoć u oblasti prevencije trgovine drogama, pomoć zatvoreniciima, itd.) igraju veoma važnu i vidljivu ulogu.³⁰ Naš sagovornik je naglasio da su OCD koje pružaju različite vrste usluga obično neutralnije. One nemaju 'ideološku uniformu' i stoga lakše prihvataju donatore.³¹

"Verujem da je najbolji način da imamo pravičnu kombinaciju društvenog aktivizma i istraživanja stvaranje novih i specifičnih zakona koji će se suprotstaviti OK i stabilnih državnih institucija sa ljudima koji su adekvatni za funkcije koje obavljaju."³²

Projekat RISE-ALB, koji finansira italijansko Ministarstvo inostranih poslova, jedan je od odličnih primera kako OCD mogu da menjaju kulturu, ekonomiju i društvo u borbi protiv organizovanog kriminala u Evropi. Uz podršku albanske Nacionalne agencije za konfiskovanu imovinu, projekat koristi imovinu konfiskovanu u Albaniji, vrši prenamenu imovine stečene kriminalom i koristi je za javne i društvene potrebe. Svrha projekta je mogućnost društvene i javne prenamene imovine stečene kriminalnim radnjama. Njegov partner, LIBERA, podelio je italijansko iskustvo na obukama i radionicama koje su organizovane za različite zainteresovane strane u Albaniji: predstavnike nacionalnih institucija, članove OCD i sudije.

Umrežavanje

Uspostavljanje mreže koja uključuje OCD, kriminologe iz akademske zajednice i lokalnu zajednicu sa naglaskom na istraživanje OK još jedan je važan mehanizam koji se koristi za borbu protiv OK, gde je umrežavanje unutar civilnog društva – između stručnih think-tank-ova i organizacija u zajednici – od posebne važnosti. Ono što u ovom kontekstu dolazi do izražaja je razmena informacija, iskustava i znanja. Metoda 'umrežavanja' uz prikupljanje različitih stavova o disciplinskim metodama i iskustava takođe služi za postizanje prethodno pomenutog sveobuhvatnog pristupa fenomenu OK.

U julu 2018, Globalna inicijativa protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (GI-TOC) pokrenula je Opservatoriju civilnog društva za suzbijanje organizovanog kriminala u Jugoistočnoj Evropi (SEE-Obs).³³ Nakon uspostavljanja Opservatorije, sastavljena je regionalna mreža za podršku civilnom društvu putem razmene informacija i

30 Fabian Zhilla (Ekspert za organizovani kriminal u GI-TOC), intervju obavljen 10. aprila 2020.

31 Uglješa Zvekić (Viši savetnik u GI-TOC, Rim), intervju obavljen 6. aprila 2020.

32 Lucas Manjon (Predstavnik ALAS, grad Buenos Aires), intervju obavljen 29. aprila 2020.

33 SEE-Obs ima za cilj da identifikuje, analizira i mapira kriminalne trendove i njihov uticaj na nelegalne tokove, upravljanje, razvoj, međuetničke odnose, bezbednost i vladavinu zakona, i podržava ih u praćenju nacionalne dinamike i trendova organizovanog kriminala u širem regionalnom i međunarodnom okruženju. Sedište SEE-Obs je u Beču i ima podršku vlada Ujedinjenog Kraljevstva, Norveške, Nemačke, Holandije, Austrije i Poljske. Zvanična veb strana: <https://globalinitiative.net/the-civil-society-observatory-to-counter-organized-crime-in-south-eastern-europe/#:~:text=SEE%2DObs%20aims%20at%20identifying,and%20international%20organized%2Dcrime%20trends>

aktivnosti usmerenih ka unapređenju znanja. Mreža mobiliše pojedince i grupe (iz nevladinih organizacija, akademske zajednice i medija) kako bi radili zajedno na suzbijanju organizovanog kriminala i korupcije i izgradnji jakih institucija (Amerhauser, 2019).

Savez za sprečavanje kriminala i krivično pravosuđe okuplja široku mrežu organizacija civilnog društva koje doprinose dostizanju bezbednosti i pravde za sve.³⁴ On osigurava da se civilno društvo prepozna i čuje u unapređivanju agende borbe protiv kriminala i agende krivičnog pravosuđa i u osmišljavanju, primeni i merenju rezultata relevantnih politika svuda. Pod okriljem Saveza, saradnja će biti unapređena, kao i stručnost i vizija svake od članica kako bi mogle da doprinesu vrednosti i podrže rad relevantnih međunarodnih organizacija, posebno UNODC. Savez podstiče svoje članove da igraju ključnu ulogu u postizanju Ciljeva održivog razvoja, posebno Cilja 16: "Promovisanje mirnih i inkluzivnih društava za održivi razvoj, omogućavanje pristupa pravdi za sve i izgradnja efikasnih, odgovornih i inkluzivnih institucija na svim nivoima."

Negovanjem odnosa između komponenata civilnog društva, a posebno kreatora politika i nacionalnih organa vlasti, jača se veza između društva i države što rezultira uzajamnim naporima da se spreči i suzbije fenomen OK.

"Na primer, tokom poslednjih nekoliko godina, mi [LIBERA] smo pripremili projekte za mlade ljude kojima se sudi kao maloletnicima. Projekat je omogućio da se ovim mladim ljudima sudi na drugačiji način, pružajući im priliku da imaju alternativu odlasku u zatvor. Međutim, to nismo radili sami; projekat smo kreirali zajedno sa Ministarstvom pravde."³⁵

Dobra praksa odnosi se na međunarodni forum i organizaciju sporednih događaja na kojima bi OCD mogle biti uključene u teme vezane za OK o kojima se raspravlja na sastancima predstavnika država. Glavni naponi protiv OK na ovom nivou usmereni su na reviziju međunarodnog zakonodavstva ili ostvarivanje zakonskog statusa OCD u borbi protiv fenomena OK.

"Libera ima status UNODC konsultatanta. Možemo da učestvujemo na većini sastanaka UN na međunarodnom nivou u Beču".³⁶

Zastupanje

Zalaganje za ažuriranjem zakona pokazalo se kao korisno u borbi protiv OK, posebno u sredinama sa "dugom tradicijom" nelegalnih aktivnosti OK. Jedan od najboljih primera odnosi se na LIBERU, čije su aktivnosti i mobilizacija javnog mnjenja i akademske zajednice doveli do usvajanja Zakona o društvenoj upotrebi konfiskovane imovine 1996. godine. Ovaj potez imao je efekat prelivanja i rezultirao je usvajanjem sličnih zakona ili projekata u drugim državama.

34 Savez okuplja široku mrežu organizacija civilnog društva koje doprinose postizanju sigurnosti i pravde za sve. Zvanična veb strana: <https://crimealliance.org/>

35 Giulia Baruzzo (Viši službenik u Međunarodnom odeljenju LIBERA, Rim), intervju obavljen 16. aprila 2020.

36 Ibid.

Zakon o društvenoj upotrebi konfiskovane imovine usvojen je nakon godina intenzivnih rasprava u Parlamentu i izvan njega, zahvaljujući direktnom uključivanju stotina i hiljada građana – za šta se zalagala LIBERA, na čelu sa ocem Luidijem Čiotijem – koji je sakupio milion potpisa. Nakon usvajanja, LIBERA je pokazala da bi ovaj kompleksan zakon, koji omogućava ponovnu upotrebu imovine stečene kriminalom za dobrobit društva, mogao biti odlična prilika za sve. Ovo je bio jedan od najvažnijih doprinosa LIBERE. Usvajanje zakona zaista je bio veliki uspeh, jer je to značilo da je dugogodišnji problem načina korišćenja konfiskovane imovine rešen inovativnim sredstvima kao što je povećanje društvene odgovornosti zajednica stvaranjem radnih mesta za mlade ljude ili osnivanjem poljoprivrednih centara. 2006. godine LIBERA je započela projekat Terra, u kom studenti rade na konfiskovanom zemljištu na proizvodnji organske hrane.

Važan korak u jačanju uticaja civilnog društva je održavanje pritiska na nacionalne organe vlasti. Uz razvijanje legitimiteta na terenu istraživanjem, razotkrivanjem i borbom protiv organizovanog kriminala, OCD jačaju svoju sposobnost da vrše pritisak na institucije. To je najčešća metoda koji se primenjuje preko različitih kanala (medija, interneta, javnih konferencija, uličnih akcija, itd.) kako bi se izrazila zabrinutost zajednice zbog negativnih posledica aktivnosti OK.

4. ZAKLJUČAK

Na osnovu studije možemo da zaključimo da promenljiva priroda OK, gde su nasilne aktivnosti zamenjene onim suptilnijima, zahteva veće uključivanje civilnog društva, posebno u WB6 kao tranzitnom regionu za nelegalne aktivnosti, koji takođe doživljava nazadovanje demokratije. OCD različitih opsega mogu da popune prazninu u kontroli institucionalnog kriminala putem preventivnih aktivnosti civilnog društva usredsređenih na istraživanje, zastupanje, zaštitu, podršku i mobilizaciju građana. Aktivnosti OCD su neophodne "sve dok su kvalitet, potraga za istinom iznad senzacionalizma, posvećenost najugroženijima među nama i težnja za održivom promenom prioritet"³⁷

Zakonodavni okvir na nivou UN i EU ne prepoznaje u potpunosti značaj civilnog društva u borbi protiv OK. Posledica toga su osporavani napori civilnog društva u izgradnji mostova između javnih i privatnih zainteresovanih strana i razotkrivanje štete koju nanosi OK. Međutim, postoje i unutrašnji izazovi za OCD. Većina njih je specijalizovana ili usredsređena na jednu određenu oblast organizovanog kriminala, kao što je npr. trgovina ljudima i zavise od situacije u državi, konteksta i dostupnosti donatorskih sredstava.

Studija je identifikovala pet metoda za rešavanje pitanja OK iz perspektive civilnog društva. OCD mogu da ispituju, pregledaju ili istražuju konkretne slučajeve, kao i oblike OK i institucionalne odgovore na njih. Osim toga, mogu da podignu svest javnosti i edukuju građane o problemima izazvanim organizovanim kriminalom, ili da pomognu/podrže pojedince i grupe koje su ranjive ili izložene riziku. Umrežavanjem relevantnih zainteresovanih strana, zalaganjem za rešenja ili održavanjem stalnog pritiska na institucije, OCD mogu da budu akteri promene u kulturi, ekonomiji i društvu u borbi protiv organizovanog kriminala.

³⁷ Intervju 4.

5. PREPORUKE

Civilno društvo

Holistički pristup OK. Važno je da građani razumeju uticaj organizovanog kriminala na njihova društva – i konceptualno i holistički – i kako su ti zločini međusobno povezani. Svi oni doprinose nesigurnosti i rušenju vladavine zakona. OCD usmerene na organizovani kriminal mogle bi da ispune ovu ulogu.

Razumevanje konteksta u okviru kog se javlja OK. Ključno je redefinisati koncept organizovanog kriminala i kontekst u kojem je on evoluirao. Različite političke, ekonomske, pravne i socijalne okolnosti mogu proizvesti različite oblike kriminala. S obzirom na to da je WB6 uglavnom tranzitna regija kada je OK u pitanju, a s obzirom na nivo korupcije, aktivnosti OCD protiv OK moraju biti usklađene sa ovim pitanjima.

Aktivnija i hitnija uloga OCD. Civilno društvo bi trebalo da bude aktivnije i da vrši veći pritisak na vlade. Naročito su zanimljive vlade koje su naklonjene OCD, pošto mogu da koriste diplomatske kanale i tako se zalažu i unapređuju ulogu OCD u borbi protiv fenomena OK među vladama koje ne dele njihovo mišljenje.

Orijentisanost ka lokalnoj zajednici. Na nivou zajednice, OCD bi trebalo da koriste svoje lokalne veze da kreiraju poruke koje utiču na stanovništvo (poput pograničnih zajednica) koje je pretrpelo veći uticaj organizovanog kriminala. U tom kontekstu, **usmeravanje na mlade i druge ranjive grupe** izložene nelegalnim aktivnostima OK jedna je od najvažnijih mera prevencije.

Saradnja sa verskim zajednicama. U zavisnosti od nivoa posvećenosti građana različitim verskim zajednicama, one mogu da deluju kao veoma značajan medij za vršenje uticaja na društvo. Stoga ne treba zanemariti potencijalnu saradnju između OCD i verskih zajednica.

Saradnja za održivu budućnost. OCD bi trebalo da uspostave mreže sa svim zainteresovanim stranama (uključujući i političare) koje mogu da pomognu sa dostizanjem konsenzusa i pokretanjem ka putu do održivih promena koje treba preduzeti na lokalnom i nacionalnom nivou.

Nacionalni organi vlasti

Formalizovanje uloge OCD u borbi protiv OK. OCD bi trebalo da igraju centralnu ulogu u praćenju i procenjivanju napora WB6 u borbi protiv OK. Kao prvi korak, ovaj mehanizam zahteva promenu propisa i spremnost države da prepozna potencijal OCD i neguje njihove kapacitete u borbi protiv fenomena OK.

Regionalna saradnja na usklađivanju prikupljanja, analize i razmene podataka o OK. Dobra praksa može da posluži kao model zastupanja u drugim jurisdikcijama. Rezultat ove aktivnosti moglo bi biti uzajamno i bolje razumevanje OK, što bi pomoglo agencijama za sprovođenje zakona i onima koje sastavljaju politike u kreiranju boljih politika i strategija za borbu protiv organizovanog kriminala.

Umrežavanje. Čini se da je okupljanje svih zainteresovanih strana u borbi protiv OK – kao što su OCD, akademici, novinari, kreatora politika i donosioci odluka – jedna od najvažnijih metoda. Negovanjem odnosa između komponenti civilnog društva, posebno kreatora politika i službenika zaduženih za sprovođenje zakona i tužilaštva, jača se veza između društva i države, čime im se omogućava da udruže napore u sprečavanju i suzbijanju fenomena OK. Pored toga, kada su OCD povezane sa postojećim nacionalnim agendama i inicijativama koje se bave zalaganjem za **povoljnije okruženje za razvoj civilnog društva uopšte**, njihova uloga je formalizovana i u stanju su da utiču na svu relevantnu politiku.

Međunarodna zajednica

Zakonodavno uključivanje uloge OCD. OCD bi trebalo da budu formalno priznate kao neophodni akteri u borbi protiv aktivnosti OK, dobijanjem zakonskog statusa u UN konvencijama i drugim zakonima.

Izgradnja kapaciteta. Jačanje kapaciteta civilnog društva u WB6 je osnovni korak za održavanje pritiska na vlasti i ostvarivanje značajnog uticaja na zonu WB6.

Približavanje akademske zajednice. U WB6, istraživački kapacitet u oblasti kriminologije i interes akademskih istraživača u oblasti organizovanog kriminala su generalno slabi. Nekoliko vodećih istraživačkih institucija sprovodi projekte u regionu, ali obučeni kriminološki istraživači uglavnom su eksterni. Veće uključivanje akademske zajednice i univerziteta (posebno zbog njihove autonomije i uticaja)³⁸ je stoga od najveće važnosti. Podsticanje ove veze stavlja u prvi plan **razmenu informacija, iskustava i praksi saznanja**.

Privatni sektor

Uključivanje javnih i privatnih preduzeća. Partnerstvo javnog i privatnog sektora i podsticanje preduzeća da sarađuju sa OCD kroz razne inicijative zastupanja može da bude veoma plodan primer borbe protiv nelegalnih aktivnosti OK. Naime, ovaj oblik saradnje prepoznaje da države ne mogu same da se bore sa različitim oblicima OK, dok je interes preduzeća u tome da umanje posledice OK i eliminišu ih sa slobodnog tržišta, ostavljajući prostor za sopstvene legalne aktivnosti. Stoga bi međusobno angažovanje donelo obostrane koristi za sve uključene strane.

38 Uglješa Zvekić (Viši savetnik u GI-TOC, Rim), intervju obavljen 6. aprila 2020.

BIBLIOGRAFIJA

- Amerhauser, K. (2019). "How Can Civil Society Counter Organized Crime in the Western Balkans? Insights and Recommendations from Roundtable Engagements with Civil Society Actors Across the Region", available at: <https://globalinitiative.net/civil-society-western-balkans/> (accessed 15 June 2020)
- Andreas, P. (2004), "The Clandestine Political Economy of War and Peace in Bosnia", *International Studies Quarterly*, Vol. 48 No. 1, pp. 29-51.
- Balkan Civil Society Development Network. (2019), "Growing Pressure on Civil Society and What To Do About It: Regional Report on the Trends in the Enabling Environment for Civil Society Development in Enlargement Countries 2017/2018", available at: <http://www.balkancsd.net/novo/wp-content/uploads/2019/11/BCSDN-growing-pressure-Publication.pdf> (accessed 15 June 2020)
- Buscaglia, E. and Van Dijk, J. (2003), "Controlling organized crime and corruption in the public sector", *Forum on Crime and Society*, Vol. 3 No. 1-2, pp. 3-35.
- Burkett, E. (2009), "Mafia-Free Food?", available at: <https://www.delish.com/food/news/a37856/mafia-free-italian-food-labels/> (accessed 15 June 2020)
- Civil Hub Against Organized Crime in Europe. (2019), "Political Agenda of the European Network CHANCE", available at: https://www.libera.it/documenti/schede/chance_political_agenda_2019_eng.pdf (accessed 15 June 2020)
- Council Framework Decision 2008/841/JHA of 24 October 2008 On the Fight Against Organized Crime, available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32008F0841> (accessed 15 June 2020)
- Dobovšek, B. (2006), "Transnational Organized Crime in the Western Balkans", available at: http://www.humsec.eu/cms/fileadmin/user_upload/humsec/Workin_Paper_Series/Working_Paper_Dobovsek.pdf (accessed 15 June 2020)
- Finckenauer, J. (2005), "Problems of Definition: What is Organized Crime?", *Trends in Organized Crime*, Vol. 8 No. 3, pp. 63-83.
- Glenny, M. (2012), *The Balkans, 1804-2012: Nationalism, War and the Great Powers*, GRANTA Book, London.
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2019), "Hotspots of Organized Crime in the Western Balkans: Local Vulnerabilities in a Regional Context", available at: <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2019/05/Hotspots-Report-English-13Jun1110-Web.pdf> (accessed 15 June 2020)
- Global Initiative Against Transnational Organized Crime. (2019), "The Essential Role of Civil Society in The UNTOC and UNCAC Review Processes", available at: <https://globalinitiative.net/the-essential-role-of-civil-society-in-the-untoc-and-uncac-review-processes/> (accessed 15 June 2020)
- Picarelli, J. (2013), "Transnational organized crime", William, P. (Ed.), *Security Studies*, Routledge, Abingdon, pp. 477-491.

- Sanfey, P. and Milatović, J. (2018), *The Western Balkans In Transition: Diagnosing the Constraints on The Path to A Sustainable Market Economy*, European Bank for Reconstruction and Development, London.
- Scarabelli, D. (2013), "Anti-mafia in Europe", available at: <https://readingitaly.wordpress.com/2013/11/04/mafias-memory/> (accessed 15 June 2020)
- Southeast Europe Law Enforcement Centre. (2019), "Report on Drug Seizures in Southeast Europe", available at: <https://www.selec.org/wp-content/uploads/2019/12/SELEC-Report-on-Drug-Seizures-2019-Public-version.pdf> (accessed 19 May 2020)
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2009), "Organized Crime and Trafficking in Eastern Africa", available at: https://www.unodc.org/res/cld/bibliography/transnational-organized-crime-in-eastern-africa-_a-threat-assessment_html/TOC_East_Africa_2013.pdf (accessed 15 June 2020)
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2013), "Business, Corruption, and Crime in the Western Balkans: The Impact of Bribery and Other Crime on Private Enterprise", available at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/corruption/Western_balkans_business_corruption_web.pdf (accessed 15 June 2020)
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2014), "The Illicit Drug Trade Through South-Eastern Europe", available at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/Illicit_DT_through_SEE_REPORT_2014_web.pdf (accessed 15 June 2020)
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2015), "Drug Money: the illicit proceeds of opiates trafficked on the Balkan route", available at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Studies/IFF_report_2015_final_web.pdf (accessed 15 June 2020)
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2017), "Measuring Organized Crime: Assessment of data in the Western Balkans", available at: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Macro/Research_brief.pdf (accessed 15 June 2020)
- United Nations. (2004), "Convention Against Corruption", available at: https://www.unodc.org/documents/treaties/UNCAC/Publications/Convention/08-50026_E.pdf (accessed 15 June 2020)
- United Nations. (2004), "Convention Against Transnational Organized Crime and the Protocols Thereto", available at: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf (accessed 15 June 2020)
- Van Dijk, J. (2011), "Transnational Organized Crime, Civil Society and Victim Empowerment", Rianne L. and Van Dijk, J. (Eds.), *The New Faces of Victimhood: Globalization, Transnational Crimes and Victim Rights*, Springer, Dordrecht, pp. 99-125.
- Zhilla, F. and Besfort L. (2015), "Organized Crime Threat Assessment in Albania", https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2018/02/Threat_Assessment_of_Albanian_Organised.pdf (accessed 19 May 2020)

www.bezbednost.org